

Eszter és Eta kétéves korára elsajátította a magyar és a szerbhorvát fonémarendszert, vagyis körülbelül annyi idő alatt, mint az egy nyelvű gyermekek az anyanyelvük fonémarendszerét. Noha annak eldöntése, hogy ez előnyös-e vagy sem, nem képezte a disszertáció tárgyát, mégis felmerül bennünk a nyelv és a gondolkodás kapcsolatának kérdésköre, valamint a kettős anyanyelv problematikája. Mindenekelőtt el kell határolnunk magunkat a romantikus anyanyelvszemlélettől. Az anyanyelv jelentősége nem abban van, hogy az egyént egy bizonyos etnikumhoz kapcsolja, hanem abban, hogy első számú nyelvként funkcionál: rendszerint anyanyelvünkön gondolkodunk, míg kommunikációra bármely megtanult nyelv alkalmas lehet, nemcsak az első számú nyelv. Az anyanyelv elsajátításával a nyelvet mint rendszert, mint a gondolkodás eszközt és éltetőjét fogadjuk magunkba. A többi megtanulandó

nyelvnek ilyen funkciója rendszerint alig van, azok elsősorban kommunikációs szerepet töltenek be. Megtörténhet ugyan, hogy valaki két nyelvet is *anyanyelvi szinten* beszél, ez azonban a kétnyelvűség rendhagyó esetei közé tartozik, tehát általánosításra nem alkalmas. Két nyelv rendszerének kora gyermekkorban történő elsajátítása a kommunikációs bázis kiszélesítése szempontjából hasznosnak tekinthető, a gondolkodás fejlesztése szempontjából viszont szerintünk nem feltétlenül szükséges.

Összegezésül elmondhatjuk, hogy a kettős anyanyelvvél szembeni fenntartásaink ellenére rendkívül hasznosnak tartjuk Mikés Melánia gyermeknyelvi munkáját, nemcsak azért, mert pontos és rendszeres leírását adja egy, szinte mindennaposnak nevezhető folyamatnak, hanem azért is, mert értékes megállapításokkal gazdagította a hangtani szakirodalmat.

MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ

IRODALMI ÚTIKÖNYV

PÉTER LÁSZLÓ: *Szeged irodalmi emlékhelyei.*
Megyei Városi Tanács, Szeged, 1974.

Egy útikönyv mindig gyakorlati hasznú kiadvány, útmutató; eligazít, tájékoztat bennünket egy idegen városban, országban. Péter László is ilyen könyv írására vállalkozott; majd két évtizede több-kevesebb rendszerességgel megtett irodalmi sétáit írta le és adta közre könyvében megindítva olvasóját Szeged irodalmi helyeinek gondolati felkeresésére.

Sétánkat a város múltjának azokkal a legrégebbi mozzanataival kezdjük, amelyek nem köthetők egy-egy közelebbbről meghatározható helyhez, félévezredes múltba nyúlnak vissza, hiszen Janus Pannonius volt Szeged első nagy írólatogatója 1465-ben a

szegedi országgyűlésen, melyet a török elleni hadjárat ügyében hívtak itt össze. De Szegeden írt első „nő-írókn”, Márta nővér, a premontrei apáca is. A Szegedi Kódex egyik lapján örökölte meg nevét: *soror marta yrta* (1516). Mezőszegeden költötte Tar Benedek *Házasságrul való dícséretét*.

Rajtuk kívül innen származhatott (családi nevük alapján valószínű) Szegedi Kőrös Gáspár, a XVI. század leghíresebb magyar orvosa, Szegedi Gergely protestáns énekszerző, Szegedi Gergely ferences barát, az ellenreformáció első könyvének írója, Szegedi Lőrinc *A Theophania*, a latinból magyarított, sajátos ma-

gyar paraszti figurákkal és fordulatokkal gazdagított iskoladráma szerzője.

Itt született, élt, dolgozott — hogy csak a legjelesebbeket említsük — Juhász Gyula és Dugonics András. Kívülük a magyar irodalom legrangosabb íróit kell felsorolnunk, akik részben itt születtek, vagy hosszabb-rövidebb ideig itt dolgoztak, tartózkodtak, megfordultak a városban: Jókai, Mikszáth, Gárdonyi, Tömörkény, Móra, Móricz, Babits, Kosztolányi, József Attila, Radnóti stb.

Utikönyv jellegén kívül az évszázados magyar írószors tragikumát, az író megalázottságát és mellőzöttségét is felidézi a korszata során. Móra Ferencet idézi Kálmány Lajos, az „utolsó magyar sámán” sorsának bemutatására:

„Pár heti könnyű befejegetés után csöndesen átszenderült a másvilágra az öreg pap, akinek a szemét nem fogta le senki, mert nem volt senkije. Még csak takarítót sem tartott, mert az ő lakása valószínűleg nem volt takarítva attól a naptól kezdve, hogy beköltözött. Egy kis iskolás gyerek találta meg a vackán, akitől rossz irkákat szokott venni kéziratpapírnak. Több napos halott lehetett már akkor — patkányokat rezzentett el az ajtónyílás az arcáról.”

„Nádtetejű félház tenyérnyi udvaráról volt a temetés, zuhogó esőben. A koporsótól öt lépésre szemétdomb: rothadt kukoricaszárból ágyazva padló a sárban, hogy a halottvivők ne káromkodjanak olyan nagyon, mikor a koporsót kiviszik az utcára; a nyitott kapuban két öregasszony, rongyos kolduskák, sopánkodtak a világ folyásán.”

„Tudós, akinek egész életében a néplélekben való áskálás volt a mestersége, soha stílusosabb környezetben nem hagyta még el a világot, mint Kálmány Lajos (a Bánság folklorjának gyűjtője. V.G.). Díszkiséretet azoknak a keserűsége szolgáltatott az utolsó úthoz, akik tudták, hogy mekkora értéket jutalmazott ebben a dísztelen végben a magyar élet.” (44—45.)

Vagy Juhász Gyula szülőházának lebontása körülményeit írva idézi a Szegedi Friss Újság 1926. augusztus 18-i számát: »„Az idő parancsoló szavára most Juhász Gyula, a költő

is föltarisznyázva ül a régi ház udvarán, ahol könnyes, simogató tekintete búcsúzik a barátságos, öreg hajléktól...” Azután a költő hamarosan megkapja a hatóságtól ősei kincsét: a házuk lebontásakor talált cserépkorsó őrzötte három rézkrajcárt...” (115. l.)

A szülőházakon, lakásokon, szórakozóhelyeken kívül a séta során a szegedi államfogházat is sorba ejti, hiszen itt is „megfordultak” íróink közül egynéhányan. Itt ült párbajvétségért a galamblelkű Gárdonyi Géza, Bródy Sándor, Ábrányi Kornél, Békési Antal, Gonda József, Nagy Endre, Sas Ede, Vértessy Gyula, Molnár Ferenc és a legnevesebb: Ady Endre.

De ült itt Kun Béla is a sztrájkoló építőmunkások mellett a hatósági terror ellen éles szavakkal állást foglaló füzetéért. A nemzetiségiéik közül a nagy szlovák író és költő, Svetozár Hurban-Vajansky és Goga Octavian, a román nemzeti mozgalom vezetője.

A magyar irodalom felvonultatott alakjai mellett a szerző nem feledkezik meg a szomszédnépek, a néhai monarchia nemzetiségeinek íróiról sem. Szegeden találkozott Nicolae Bălcescu, a kiváló román forradalmár író Kossuthal, itt írták alá 1849. július 14-én a magyar—román békülési tervezetet, sajnos már későn; ennek értelmében az addig ellenséges két nép közösen száll szembe a Habsburgokkal. Ez az egyezmény nem lépett életbe soha, de Cesar Bolliac, a román irodalom másik nagy alakja, aki Bălcescuval együtt volt Szegeden, még itt megírta, versben ünnepelte a magyar és román forradalmi erők szövetségét. Itt katonáskodott 1915-ben Stanislav Kostka Neumann cseh költő, aki kasszáryaélményei alapján a pokolt idézte meg.

A jugoszláviai olvasót a hazai délszláv írók, tudósok itt-tartózkodása is érdekli. A szegedi régi kegyesiskola tanulója volt Lukijan Mušicki költő és püspök, Milovan Vidaković regényíró, a szerb olvasóközönység megteremtője, Joakim Vujić, a szerb színészet úttörője, Stevan Stefanović drámaíró, Kornelije Stanković népzene kutató, Sima Milutinović-Sarajlija költő, Djura Jakšić festő és költő, Jovan Subotić költő,

Ivan Antunović püspök, a bunyevác néprajz művelője. De említésre méltó az első szegedi nyomda is, hiszen művelődéstörténeti szerepén kívül is jelentős, mert cirillbetűs, szerb nyelvű kiadványai is voltak.

Szeged klasszikusainak szülő- és lakóházaiba látogathatunk el a könyv lapjain, az itt rövidebb-hosszabb ideig élt írók, költők, a Tisza partján

alkalmilag megfordult idelátogató íróművészek nyomán vezet végig a szerző a városon. Tanulságos irodalmi zárandokútja a gazdag múltú város szellemi örökségeinek megismerését teszi lehetővé.

A könyv elolvasása után az emberben vágy ébred városunk, Szabadka irodalmi helyeinek megismerésére ...

VIRÁG GÁBOR

